

משנתנו; והכריח את המקשה לפרש את דברי רב בבעל ולא באחר, משום דברי רב עצמו שאמר "אין מחזיקין [אחרים] בנכסי אשת איש" — רב יוסף אמר לתרץ:

לעולם מה דאמר רב "אשת איש צריכה למחות" היינו באחר, ושוב לא קשה ממשנתנו העוסקת בבעל; ודקשיא לך מדברי רב שאמר "אין מחזיקין — אחרים — בנכסי אשת איש", לא תיקשי:

והכא שאמר רב אשת איש צריכה למחות, היינו בכגון שאכלה [אכל את פירות השדה] אדם אחר מקצת חזקה בחיי הבעל, ואכל עוד שלש שנים לאחר מיתת הבעל —

ונאמן הוא בכך: מיגו דאי בעי אמר המחזיק לאשה "אנא זבינתה מינך", שבזה היה נאמן כיון שאכל שלש שנים בפניה לאחר מיתת הבעל, ולפיכך כי אמר לה נמי "את זבינתה ליה [את מכר לבעלך], וזבנה ניהלי [והוא זה שמכר לי]", מהימן!

ובאופן זה אמר רב "אשת איש צריכה למחות", כלומר, אשת איש שמכר בעלה את הפירות לאחר, צריכה למחות בקונה אם ממשיך הוא לאכול את הפירות לאחר מיתת בעלה. [ועייץ ברשב"א וברשב"ם].

גופא, אמר רב: אין מחזיקין אחרים בנכסי מלוג של אשת איש.

ורייני גולה (1) אמרו: מחזיקין.

בידי"; (9) ואיך נפרש את דברי רב — דמשמע: אם לא מחתה יש לו חזקה — בכגון שהזיק את השדה בחפירת בורות שיחין ומערות!?

ומשנינן: לא כאשר הבנת את דברי רב נחמן, שאין חזקת שלש שנים על ידי נזיקין מועילה לטעון "לקוחה היא בידי", אלא אדרבה **אימא: אין דין חזקה לנזיקין**, כלומר: אין חזקה על ידי נזיקין כשאר חזקה שדינה הוא בשלש שנים, אלא מיד הוי חזקה, כי אין אדם רואה שמזיקין קרקע שלו, ושותק; ואם לא מיחה — הפסיד. (10)

אי בעית אימא ליישב: רב נחמן אינו עוסק כלל בחזקה לטעון "לקוחה היא בידי", אלא בהיזק שעושה אדם לחבירו בתוך ביתו, וכך אמר רב נחמן: אין חזקה לאדם להזיק את חבירו ואפילו עשה כן שלש שנים, שהרי וכי **לאו איתמר עלה:**

רב מרי אמר: בקוטרא [בעשן]; רב זביר אמר: בריח של בית הכסא!? הרי בהדיא שהנידון הוא לענין המשך ההיזק בביתו של חבירו, ולא לענין לומר "לקוחה היא בידי" מכח היזק שעושה בשדה.

כאן שבה הגמרא ומביאה ישוב אחר על מה שהקשינו לעיל "והאמר רב, אשת איש צריכה למחות", ופירש המקשה את דבריו לענין בעל שהחזיק בנכסיה, ומתוך כך הקשה, על דברי רב שהם סותרים את

צריכה למחות" היינו למחות מיד, ואם לא מחתה מיד — הפסידה.

1. הם "שמואל וקרנא, בפרק ראשון דסנהדרין", רשב"ם; וכבר העיר הגרי"פ במסורת הש"ס שם,

9. ומשום שיכול המערער לטעון "לפי שלא החזקת כדמחזקי אינשי, לפיכך לא מחית"; רשב"ם.

10. לפי תירוץ זה, מה שאמר רב "אשת איש

אמר רב: הלכה כדיוני גולה!

יותר מאשר דינה!

אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב: האם הדר ביה מר משמעתיה [האם חזרת בך]?! שהרי רב עצמו אמר שאין מחזיקין אחרים בנכסי אשת איש, ודלא כדיוני גולה.

אמר להו רב: מסתברא אמרי, כדרב יוסף, (2) כלומר, לא אמרתי שהלכה כמותם אלא באופן שהחזיק אותו אחר מקצת חזקה בחיי הבעל ושלוש שנים בחיי האשה, דבזה יש לו חזקה, וכדאמר רב יוסף לעיל נ ב.

שנינו במשנה: לא לאיש חזקה בנכסי אשתו, ולא לאשה בנכסי בעלה:

ומקשינן: והרי פשיטא היא שאין לאשה חזקה בנכסי בעלה?! שהרי בין דאית לה מזוני, מזוני הוא דקא אכלה [היות וחייב הוא לה מזונות, הרי אוכלת היא משום מזונות], כלומר, הכל יודעים (3) שלפירות בלבד היא יורדת למזונותיה, ולא היה צריך למחות?!]

ומשנינן: לא צריכא משנתנו להשמיענו שאין לה חזקה אלא בכגון דיחד לה ארעא אחריתי למזונה [ייחד לה הבעל קרקע אחרת למזונותיה], ומכל מקום אין לה חזקה בנכסי הבעל, כי אין הבעל מקפיד אם היא אוכלת

ודייקין ממה שאמרה משנתנו שאין לאשה חזקה בנכסי בעלה להוכיח שלקחה ממנו, הא ראייה — אם תביא ראייה אחרת שמכר לה הבעל — יש, יכולה היא לטעון "לקוחה היא בידי", כלומר, המכירה קיימת; ואמאי?!]

והרי לימא [יאמר] הבעל "אף על פי שקנתה ממני את הקרקע בכסף, הרי שלי הם המעות, דמה שקנתה אשה קנה בעלה, ואף שקבלתי את הכסף כתמורה למכירה, לא בתורת קנין נתכוונתי לקבלם, אלא לגלויי זוזי שהטמינה ממני הוא דבעינא [רציתי לגלות על ידי המכירה שעשיתי, האם הטמינה ממני מעות], אך לא נתכוונתי להקנות לה"?!]

האם שמעת מינה ממשנתנו כדעת הסובר: המוכר שדה לאשתו, קנתה, ולא אמרינן: לגלויי זוזי הוא דבעי (4)?]

ומשנינן: לא תוכיח כן ממשנתנו, כי אימא בביאור הדיק ממשנתנו: הא ראייה יש בראיה של שטר מתנה, אבל אם הביאה שטר מכירה, אכן יש לומר שלא קנתה, כי לגלויי זוזי הוא דבעי!

דבהכרח היתה גירסתו של הרשב"ם שם "דיוני גולה [הם] שמואל וקרנא" ולא כבספרים שלפנינו "דיוני גולה, קרנא".

2. ביאר הרשב"ם: רב לא הזכיר את רב יוסף [שקדם לו כמה דורות] אלא את דינו של רב יוסף, והגמרא היא שקיצרה ואמרה "כדרב יוסף".

3. נתבאר על פי הרשב"ם, ואם לא כן היה צריך למחות ולומר "לפירות ירדה לאכול מזונותיה", ועל דרך המבואר ברשב"ם לעיל מט א גבי בעל האוכל פירות נכסי מלוג של אשתו, וראה בהערה שם.

4. בהערה שבסוף העמוד מתבאר יותר הנידון אם אומרים "לגלויי זוזי הוא דבעי".

אמר ליה רב נחמן לרב הונא:

לא הוה מר גבן באורתא בתחומא, דאמרינן מילי מעלייתא [לא היית אמש אצלנו בבית המדרש שלנו שבסוף התחום, (5) כשאמרנו חידושים מעולים]!

אמר ליה רב הונא לרב נחמן: מאי מילי מעלייתא אמריתו [מה הם החידושים המעולים שאמרתם אמש]?

אמר ליה רב נחמן לרב הונא, כך חידשנו: המוכר שדה לאשתו, קנתה, ולא אמרינן לגלויי זוזי הוא דבעי!

אמר ליה רב הונא לרב נחמן: והרי פשיטא שהדין הוא כן, כי דל זוזי מהכא ותיקני בשטרא [אף אם תוציא את קנין המעות מכאן, הלוא תקנה את השדה על ידי השטר]?! (6)

כלומר, אפילו אם תמצי לומר שאומרים על קנין הכסף שאינו קנין משום דלגלויי זוזי הוא דבעינא, מכל מקום על קנין השטר אין שייך לומר "לגלויי זוזי הוא דבעינא", ומי לא תנן [וכי לא שנינו במשנה] ששטר קונה בקרקע?! (7)

5. כתב הרשב"ם: בתי מדרשות שלהם היו בסוף התחום, כדי שיוכלו לבוא לשם בשבת מן העיירות שמסביב.

6. ביארו התוספות: במקום שכותבים את השטר היו [ובמקום זה אין קונים במעות עד שיכתוב שטר, כמבואר בקדושין כו א; ואם כן בהכרח שנכתב שטר], וקאמר, דבמקום הזה אין מועילה שמועה זו כלום, אף על גב שהיא מועילה במקום שאין כותבין; והוסיפו התוספות: אף במקום שכותבים את השטר, יש נפקא מינה בשמועה זו במקום שאמר "אם ארצה אקנה בשטר, ואם ארצה אקנה בכסף", כי באופן זה קונה הוא בכסף אף על פי שלא כתב שטר [כמבואר בקדושין שם], והועילה שמועה זו ללמדנו שהיא קונה בכסף.

7. הוסיף הרשב"ם ביאור: במקום שיש שטר מכירה אפילו אם לגלויי זוזי מיכוין הוא בקבלת המעות, מכל מקום יש כאן קנין גמור, שהרי דל מעות מכאן ותיקני בשטר המכירה, כי רק לענין קבלת המעות שייך לומר שאין היא קונה, משום דלגלויי זוזי מכוין ולעצמו קיבלם, אבל אין

שייך לומר כן בשטר המכירה, אלא הרי הוא כשטר מתנה שהכל מודים בו, כי מה ריוח יש לו בכתיבת השטר, אלא ודאי גמר והקנה לה; [ויש לעיין, אם כן אף אם שטר לא היה קונה, למה כתב לה שטר ומה ריוח יש לו בזה, אם לא שגמר והקנה?! ואילו הסוגיא מוכחת שטענת הגמרא היא דוקא משום ששטר קונה!].

והוסיף לבאר: ואין לומר, שלכן כתב לה שטר מכירה, כי אם לא היה כותב לה אף את המעות לא היתה נותנת, וגם בכתיבת השטר נתכוין לגלויי זוזי, זה אינו, "דכל כך לא מסיק איניש אדעתיה".

אך רבינו יונה כתב "ולימא לגלויי זוזי הוא דבעי, [היינו, ד]לימא "מעות הללו שלי הם", הלכך לא קנתה, דכסף אין כאן, וזה שקבלתי המעות בתורת דמי השדה, לא מפני שהודיתי שהמעות שלה, אלא כדי להוציא אותה מתחת ידיה"; והיינו דאמר ליה רב הונא לרב נחמן "דל זוזי מהכא, תקני בשטרא", כלומר, אף על גב דכסף אין כאן שהרי הוא טוען שהמעות (שהלוהו) [שלו הם], מכל מקום תקני בשטרא". והוסיף לבאר: והא ודאי אינו נאמן לומר "לא נתכוונתי במסירת שטר זה להקנאה, אלא

וכי לאו הוא מוטיב לה, והוא מפרק לה [וכי לא למדנו, שרב המנונא הקשה על שמואל וגם תירץ את קושייתו]: הכא כברייתא ד"בשטר כיצד" במאי עסקינן: **במוכר שדהו מפני רעתה** [מפני שהיא רעה], דבמכירת שדה כזו ודאי גמר ומקנה בשטר, ואילו המעות יהיו חוב על הלוקח.

ואם כן הרי נתקיימו דברי שמואל, שאין השטר קונה עד שיתן את דמיה; ושוב ממילא לא פשיטא כל כך שאין אומרים "לגלוי זוזי הוא דבעי", ולכן הוצרכנו לחדש כן אמש.

ורב אשי אמר ליישב את הקושיא על שמואל מן הברייתא ד"בשטר כיצד ... שדי מכורה לך":

לעולם ברייתא זו אינה עוסקת בשטר מכירה, כי בזה אינו קונה עד שיתן דמיה, וכמו שאמר שמואל; ומה ששנינו "שדי מכורה לך" היינו באמת שטר מתנה, ובמתנה בקש ליתנה לו, ולמה כתב לו **בלשון מכר** "שדי מכורה לך": **כדי ליפות את כחו**, שאם יבוא מערער על השדה, יתחייב הנותן לפצותו — כדי שלא יהיה למקבל המתנה תרעומת על הנותן — כמו שצריך לפצותו כשמוכר לו שדה ונתן הלוקח דמים; וכך הוא פירוש הברייתא:

והרי שנינו בקדושין כו א: **נכסים שיש להן אחריות** [קרקעות]⁽⁸⁾ **נקנין בכסף ובשטר ובחזקה!**

אמר ליה רב נחמן לרב הונא: ולא איתמר עלה, אמר שמואל: לא שנו — שהקרקע נקנית בשטר — **אלא בשטר מתנה, אבל בשטר מכר, לא קנה עד שיתן לו דמיה!** ומאחר שאין שטר מכירה מועיל ללא נתינת דמים, אם כן היה מקום לומר "לגלוי זוזי הוא דבעינא", ולא תקנה!

אמר ליה רב הונא לרב נחמן: **וכי לאו מוטיב רב המנונא** [וכי לא הקשה רב המנונא] על דברי שמואל מהא דתניא על אותה משנה: **בשטר כיצד נקנין הקרקעות?**

כתב לו המוכר ללוקח על הנייר או על החרס, אף על פי שאין בו שוה פרוטה "שדי מכורה לך, שדי נתונה לך", הרי זו מכורה ונתונה; הרי מבואר שהשטר קונה אף במכירה, ולא כמו שאמר שמואל, שאין השטר קונה אלא בשטר מתנה!?

וכיון דאיתותב רב המנונא, והשטר לבד קונה, אם כן אין צריך להשמיענו שאין אומרים "לגלוי זוזי הוא דבעי" במקום שמכר לה בשטר.

אמר ליה רב נחמן לרב הונא:

דכתב לה?! ותירץ: אותו מקום היו כותבים את השטר אחר נתינת המעות, ואם כן אין שייך לומר "לגלוי זוי הוא דבעי"; אך הרמב"ן דחה פירוש זה, וראה מה שביאר הוא.

8. ונקראות הם כך "מפני שאחריות כל אדם הלווה והנושה בחבירו עליהן, לפי שקיימים

כדי שתמציא המעות לידי על ידי השטר" [כקושיית הרשב"ם], דהקנאה גמורה לא תלינן בהערמה, והיה לו להזהר בכך, דהקנאות לא מידי דהשטאה הן; [ולדבריו ניחא מה שהוקשה במוסגר לעיל].

ואף הרשב"א תמה: מאי קאמר "דל זוזי ותיקני בשטרא", דשטרא נמי לגלוי זוזי הוא

אין להן עליו כלום, שהרי אין הממון שלהם!

והרי מאי טעמא אין הוא חייב לשלם להם?! וכי לאו משום דאמרינן, לא נתכוונו אלו לשעבד את נכסיהם, אלא לגלויי זוזי – של העבד או האשה – הוא דבעי?!?

ומשינינן: שאני התם כבריייתא שהיא עוסקת בהלואה ולא במכר, דאנן סהדי דלא ניהא ליה – לאדון ולבעל – לשווייה נפשיה [לעשות עצמן] "עבד לזה לאיש מלוח" אם אך יכול הוא ליפטר מזה באיזה אופן!⁽¹²⁾

שלח רב הונא בר אבין לתלמידי בית

בשטר כיצד: כתב לו על הנניר ... שדי מכורה לך וגם נתונה תהיה לך,⁽⁹⁾ הרי זו מכורה להיות אחריותה על הנותן כדין מוכר, וגם נתונה היא, לענין שאין יכול אחר לבוא עליה מ"דינא דבר מצרא",⁽¹⁰⁾ שאין במתנה דינא דבר מצרא.⁽¹¹⁾

מיתבי לרב נחמן שאמר: המוכר שדה לאשתו, קנתה, ולא אמרינן: לגלויי זוזי הוא דבעי, מהא דתניא:

לזה האדון מן העבד שלו, וכתב לו שטר מלוה ששעבד בו את כל נכסיו, ושחררו; או שלוה הבעל מן האשה שלו וגרשה:

ושדהו גובלת עם שדה זו [בר מצרא] לקנות את השדה, ומשום שטוב לו שיהיו שתי שדותיו סמוכות זו לזו, ונאמר: "ועשית הישר והטוב".

11. בתוספות הקשו: לפירוש רש"י והרשב"ם שהיה כתוב בשטר שתי הלשונות, ומכח לשון המכר יש בו אחריות, אם כן הוא שטר מתנה שיש בה אחריות, ומבואר בבבא מציעא [קח ב] דבמתנה שיש בה אחריות יש משום דינא דבר מצרא; [והטעם מבואר שם ברש"י, משום דודאי מכר הוא, שאין דרך לכתוב אחריות על המתנה]; והרשב"א יישב: כיון שכתב לו מתנה בפני עצמה ומכר בפני עצמו, אין בו משום דינא דבר מצרא.

12. א. הוסיף הרשב"ם ביאור: אבל גבי מכר גמר ומקנה, שהרי אינו נעשה עבד לזה בהך שטר מכירה כלל, ואפילו קיבל עליו אחריות, הרי עדיין לא נטרפה מן הלוקח.

ב. לכאורה היה נראה ללמוד מכאן, שלמאן דאמר "לאו לגלויי זוזי הוא דבעי", היינו: אף על פי שהמעות הם שלו, מכל מקום רוצה הוא להקנות או להשתעבד בתמורת מעות אלו; שאם

ועומדים, לפיכך נסמכים עליהם", רש"י קדושין כו א.

9. מה שנתבאר בפנים, דבעיקרו הוא שטר מתנה, וכתב לו בשטר את שתי הלשונות "שדי מכורה לך, שדי נתונה לך", הוא על פי הרשב"ם, וכן פירש גם רש"י בקדושין כו א; ולדבריהם "במתנה ביקש ליתנה לו" הוא כפשוטו.

אבל רבינו יונה כתב: לאו למימרא דבמתנה ביקש ליתנה לו בלי דמים, דאף על פי שהשדה רעה בעיני אדוניה, [מכל מקום] רוצה לקבל במכירתה כל הנמצא בדמיה, אלא הכי קאמר: בלשון מתנה ביקש ליתנה לו, כדי שיקנה הלוקח מיד בשטר, ולא יוכל לחזור בו, ולמה כתב לשון מכר כדי ליפות את כחו, אם משום אחריות אי משום דלא ניהא ליה ללוקח שיאמרו עליו שקיבל מתנה ממנו.

וראה עוד בתוספות שחלקו על מה שפירשו רש"י והרשב"ם, ששתי הלשונות היו כתובים בשטר, ראה בדבריהם.

10. שדה העומדת למכירה, זכות קדימה יש למי